

Niels Johannesen
University of Copenhagen

Evasió fiscal amb comptes en paradisos fiscals: repàs dels estudis empírics i temes de recerca futura

En aquest document repasso breument els estudis empírics sobre evasió fiscal en paradisos fiscals. És cert que, pel secret institucionalitzat, no és fàcil investigar el món dels paradisos fiscals amb dades empíriques, però en els darrers anys els investigadors han creat un significatiu corpus de «proves de l'invisible» (Slemrod i Weber, 2011), sovint gràcies a un ús creatiu de fonts no habituals.

En primer lloc, plantejo les xifres sobre el patrimoni financer privat localitzat en paradisos fiscals. A continuació, passo als aspectes distributius: com es distribueix el patrimoni dels paradisos fiscals per països i per segments de població dins d'aquests països. Finalment, resumeixo els estudis que analitzen l'eficàcia dels instruments institucionals pensats per a la tributació dels actius en paradisos fiscals: accions jurídiques contra els bancs dels paradisos fiscals, intercanvi d'informació amb els paradisos fiscals, protecció dels denunciants i amnisties fiscals.

Quant de patrimoni de les llars es troba en paradisos fiscals?

Abans d'aprofundir en l'anàlisi de l'evasió fiscal a paradisos fiscals, és natural quantificar la magnitud del problema: quant patrimoni financer tenen les persones físiques en paradisos fiscals?

La qüestió és complexa, atès que les estadístiques dels centres financers dels paradisos fiscals solen ser molt limitades, però recentment s'ha desenvolupat un mètode que ofereix una resposta convincent (Zucman, 2013). Aquest mètode aprofita que els actius en comptes secrets a l'estranger dei-

xen rastre en les estadístiques d'inversió internacional en forma de bretxa global entre actius i passius: si un evasor d'impostos francès té valors nord-americans a través d'un compte secret a Suïssa, els Estats Units registren un passiu estranger, però cap país registra un actiu estranger. L'estudi conclou que el patrimoni personal en comptes de paradisos fiscals puja a uns 6 bilions de dòlars estatunidencs, aproximadament un 8% de la riquesa financera mundial de les llars.

Qui té diners en paradisos fiscals?

Les dades macro sobre inversió estrangera no diuen res sobre quins segments de la població té diners en paradisos fiscals; aquesta qüestió només es pot abordar amb dades micro. Alstadsæter *et al.* (2017) han recopilat aquestes dades micro a Dinamarca, Noruega i Suècia per mitjà de diferents fonts: les filtracions de dades de clients del banc suís HSBC Switzerland (*Swiss Leaks*) i el proveïdor de serveis corporatius panameny Mossack Fonseca (papers de Panamà), a més de la informació aconseguida amb els programes de declaració voluntària. En creuar aquestes dades micro amb els registres fiscals sobre el patrimoni de la població, l'estudi pot fer una estimació de la distribució dels actius en paradisos fiscals per grups de riquesa.

El gràfic il·lustra la concentració extrema de patrimoni en paradisos fiscals en les dades micro escandinaves. Tant pels clients d'HSBC Switzerland com per la declaració voluntària d'actius en paradisos fiscals, es veu que al voltant del 50% pertany al 0,01% més ric de la distribució del patrimoni i al voltant del 80% pertany al 0,1% més ric. Per

poder comparar, fixem-nos que la línia de punts representa la distribució del patrimoni (majoritàriament nacional) segons les declaracions d'impostos: al voltant del 5% pertany al 0,01% més ric i en torn al 10%, al 0,1% més ric. Una recent publicació colombiana demostra també una forta concentració del patrimoni en els paradisos fiscals amb dades de declaracions voluntàries (Avila i Londoño-Vélez, 2018).

D'altra banda, la concentració d'actius en paradisos fiscals entre els més rics té implicacions per a la desigualtat: emparant-se en supòsits plausibles, la quota de riquesa del 0,01% més ric augmenta prop d'un quart quan es tenen en compte els comptes no declarats en paradisos fiscals. També té implicacions per a la distribució de l'evasió fiscal: mentre que les inspeccions fiscals aleatòries no donen mostres d'un fort gradient de riquesa en l'evasió, la quantitat i la distribució dels actius en paradisos fiscals suggereix que les taxes d'evasió se situen al voltant de 10 vegades més per als més rics que per a la mitjana nacional.

A partir d'estadístiques econòmiques a nivell macro, Alstadsæter *et al.* (2018) documenten una variació significativa per país en la riquesa en paradisos fiscals. Els patrons suggereixen que una fracció significativa de la riquesa mundial en paradisos fiscals no té cap relació amb l'evasió fiscal, particularment en el context dels països en desenvolupament. Per exemple, els bancs dels paradisos fiscals po-

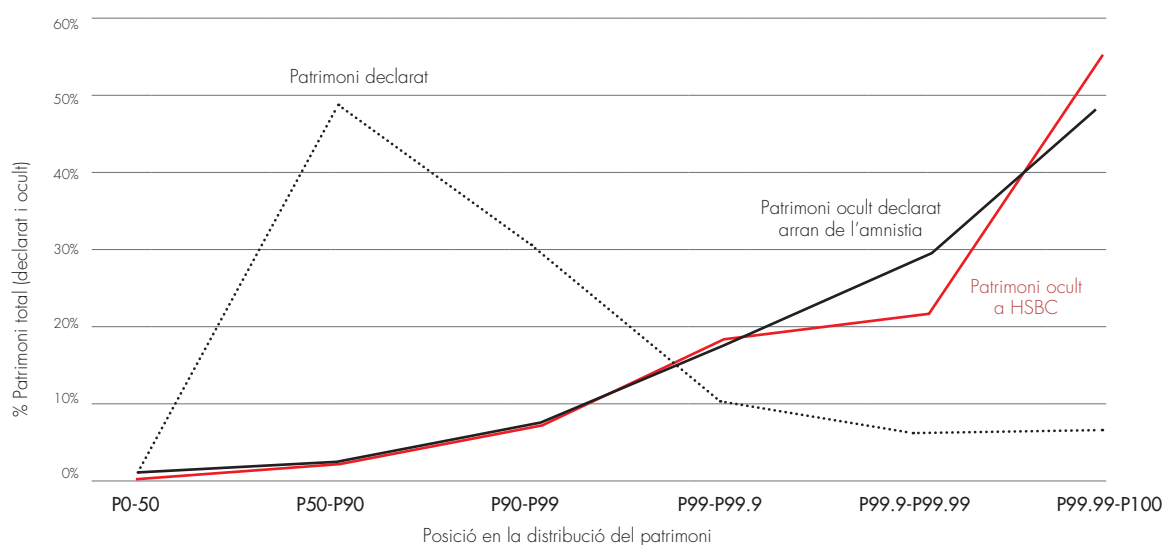
den servir per evitar els controls de capitals durant una crisi de circulant, com suggereixen els nivells de riquesa excepcionalment alts que s'observen en paradisos fiscals de l'Argentina; també serveixen per blanquejar els ingressos sortits de la corrupció en indústries extractives, com suggereixen els alts nivells de riquesa en paradisos fiscals de Rússia i Veneçuela. Això últim coincideix amb les dades empíriques que reflecteixen que l'explosió de preus dels productes bàsics redunda en un significatiu augment de la riquesa en paradisos fiscals dels països rics en recursos, però amb institucions democràtiques febles (Andersen *et al.*, 2017).

Funcionen les mesures d'aplicació existents?

En els últims deu anys s'han multiplicat les iniciatives polítiques en matèria d'evasió fiscal a paradisos fiscals, com reflecteix Hebous en la seva contribució. Mentre que les primeres mesures d'aplicació sembla que només es van traduir en un petit increment del compliment fiscal, valorar els efectes de les iniciatives més recents a partir de l'intercanvi d'informació automàtic continua sent un dels temes pendents més importants per a la recerca futura.

Johannesen *et al.* (2018) ofereixen la primera prova directa de l'efecte del compliment de les polítiques coercitives introduïdes en el període 2008-2009: les demandes contra els bancs suis-

Gràfic 1: Distribució del patrimoni: declarat i ocult

Notes: El gràfic mostra la distribució del patrimoni a Escandinàvia, sense incloure el patrimoni en paradisos fiscals (línia discontinua); la distribució del patrimoni a HSBC Switzerland revelada per Swiss Leaks (línia vermella), i la distribució del patrimoni en paradisos fiscals declarat pels que es van acollir a l'amnistia fiscal (línia negra).

sos, els tractats d'intercanvi d'informació amb paradisos fiscals i l'amnistia fiscal, amb penes reduïdes per a la declaració voluntària dels actius en paradisos fiscals. Amb les dades administratives nord-americanes es veu que, arran de les iniciatives per fomentar el compliment, gairebé 100.000 contribuents nord-americans van declarar comptes en paradisos fiscals per un total de 100.000 milions de dòlars, al voltant del 10% de la riquesa total estimada dels Estats Units en paradisos fiscals.

D'acord amb aquests modestos efectes de compliment, una sèrie de publicacions documenten que molts dels evasors fiscals en paradisos fiscals, enlloc d'optar pel compliment, van adoptar mesures per esquivar-lo. Els impostos que havien de gravar els interessos dels patrimonis dipositats a Suïssa, Luxemburg i altres paradisos fiscals que cooperaven amb les administracions, a instàncies de la Unió Europea, van portar els evasors fiscals a crear *holdings* anònims (Johannesen, 2014; Omartian, 2016) i els tractats que facilitaven l'intercanvi d'informació amb els paradisos fiscals que cooperaven van induir als evasors fiscals a transferir els actius a paradisos fiscals que no cooperaven amb l'intercanvi (Johannesen i Zucman, 2014; Hanlon *et al.*, 2015). Ara bé, un article presenta dades que suggereixen que els denunciants i les filtracions de clients de paradisos fiscals s'associen amb un augment considerable del compliment fiscal (Johannesen i Stolper, 2017).

En aquests moments, la majoria de països desenvolupats participen en intercanvis d'informació automàtics amb els paradisos fiscals: els Estats Units, des de 2015, gràcies a la *Foreign Account Tax Compliance Act* (FATCA) i la majoria dels països, des 2017, mitjançant l'adaptació de l'Estàndard Comú de Comunicació d'Informació. Mentre que l'intercanvi d'informació automàtic és una eina que pot ser potent per a la lluita contra l'evasió fiscal en paradisos fiscals, també té els seus detractors, pels costos per als bancs i per a les persones físiques que sí que compleixen amb les seves obligacions. Una sèrie de publicacions recents ofereixen proves indirectes dels considerables efectes de compliment de l'intercanvi d'informació automàtica a partir de dades sobre inversions de cartera a l'estranger (De Simone *et al.*, 2018) i dipòsits transfronterers (Casi *et al.*, 2018; Menkhoff i Miethe, 2017); tanmateix, amb més investigació, es podrien valorar de forma crítica els punts forts i febles d'aquesta nova norma en matèria de polítiques a escala mundial.

Conclusió

Malgrat les dificultats empíriques, els investigadors han acumulat un corpus de coneixement significatiu sobre evasió fiscal amb comptes en paradisos fiscals. Queda clar

que l'evasió en paradisos fiscals continua sent un obstacle important per al control fiscal: crea significatives pèrdues d'ingressos i erosiona la progressivitat del sistema fiscal en reduir la tributació eficaç dels més rics. L'augment de la recerca en aquest camp sens dubte asseguraria la valoració de l'eficàcia dels intercanvis d'informació automàtics en la lluita contra l'evasió fiscal en els paradisos fiscals.

Referències bibliogràfiques

- Alstadsæter, A.; Johannesen, N. i Zucman, G. (2018): "Tax Evasion and Inequality". *American Economic Review*, propera publicació.
- Alstadsæter, A.; Johannesen, N. i Zucman, G. (2018): "Who Owns the Wealth in Tax Havens? Macro Evidence and Implications for Global Inequality". *Journal of Public Economics*, 162, 89-100.
- Andersen, J. J.; Lassen, D. D.; Johannesen, N. i Paltseva, E. (2017): "Petro Rents, Political Institutions and Hidden Wealth: Evidence from Offshore Bank Accounts". *Journal of the European Economic Association*, 15(4), 818-860.
- Avila-Mahecha, J. i Londoño-Vélez, J. (2018): "Can Wealth Taxation Work in Developing Countries? Quasi-Experimental Evidence from Colombia". Job market paper, University of California, Berkeley. <https://sites.google.com/site/julianalondonovelez/home>.
- Casi, E.; Spengel, C. i Stage, B. (2018): "Cross-Border Tax Evasion After the Common Reporting Standard: Game Over?". ZEW - Centre for European Economic Research Discussion Paper núm. 36. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3245144.
- De Simone, L.; Lester, R. i Markle, K. (2018): "Transparency and Tax Evasion: Evidence from the Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA)". Stanford University Graduate School of Business Research Paper, núm. 17-62. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3037426.
- Johannesen, N. (2014): "Tax Evasion and Swiss Bank Deposits." *Journal of Public Economics*, 111, 46-62.
- Johannesen, N. i Zucman, G. (2014): "The End of Bank Secrecy? An Evaluation of the G20 Tax Haven Crack-down". *American Economic Journal: Economic Policy*, 6(1), 65-91.

- Johannessen, N.; Langetieg, P.; Reck, D.; Risch, M. i Slemrod, J. (2018): "Taxing Hidden Wealth: the Consequences of U.S. Enforcement Initiatives on Evasive Foreign Accounts". NBER Working Paper, núm. 24366.
- Johannessen, N. i Stolper, T. (2017): "The Deterrence Effect of Whistleblowing: an Event Study of Leaked Customer Information from Banks in Tax Havens". Working Paper of the Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance, núm. 2017-4. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2976321.
- Hanlon, M.; Maydew, E. i Thornock, J. (2015): "Taking the Long Way Home: U.S. Tax Evasion and Offshore Investments in U.S. Equity and Debt Markets". *Journal of Finance*, 70(1), 257-287.
- Menkhoff, L. i Miethe, J. (2017): "Dirty Money Coming Home: Capital Flows into and out of Tax Havens". Discussion Papers of DIW Berlin 1711, German Institute for Economic Research. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3100117.
- Omartian, J. (2016): "Tax Information Exchange and Offshore Entities: Evidence from the Panama Papers". SSRN Electronic Journal, 10/2139/ssrn.2836635. <http://taxsymposium.web.unc.edu/files/2017/03/2017-Tax-Information-Exchange-and-off-shore-entities.pdf>.
- Slemrod, J. i Weber, C. (2012): "Evidence of the Invisible: Toward a Credibility Revolution in the Empirical Analysis of Tax Evasion and the Informal Economy". *International Tax and Public Finance*, 19, 25-53.
- Zucman, G. (2013): "The Missing Wealth of Nations: Are Europe and the U.S. Net Debtors or Net Creditors?" *Quarterly Journal of Economics*, 128(3), 1321-1364.